

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН

СЛАВЕЯТ

Превод от датски: Светослав Минков, 1977

chitanka.info

В Китай, както знаете, императорът е китаец и всички около него са също китайци. Тая история се случи преди много години и тъкмо затова заслужава да се чуе, докато още не е забравена.

Палатът на императора беше най-хубавият палат в света. Той бе направен цял от най-скъп порцелан, но толкова тънък, че опасно беше дори да се докоснеш до него. В градината растяха най-чудни цветя и към най-хубавите бяха привързани сребърни звънчета, които звъняха, за да привличат вниманието на минувачите. Да, в градината на императора всичко беше много умно измислено! Тя беше толкова голяма, че и сам градинарят не знаеше де и е краят. Като вървеше нататък из градината, човек можеше да стигне до една гъста гора с високи дървета и дълбоки езера. Гората се простираше до самото море. Големите кораби можеха да идват чак до дърветата, а на едно от тях, между клоните, си беше свил гнездо славей. Тоя славей пееше тъй хубаво, че дори и бедният угрижен рибар, който излизаше нощем за риба, се спираше да го слуша. „Господи, колко хубаво пее!“ — си казваше той. Но после, като си спомнеше за работата, рибарят отминаваше нататък и забравяше певеца, за да се захласне отново в песента му на следната нощ и да повтори пак същите думи: „Господи, колко хубаво пее!“

От всички краища на света пристигаха пътешественици в столицата на императора и се любуваха на града, на палата и на градината. Но чуеха ли песента на славея, те казваха: „Ето, туй е най-хубаво от всичко!“

И като се върнеха в къщи, пътешествениците разказваха всичко, що бяха видели. Учените пишеха книги за столицата, за палата и за градината на императора, но не забравяха да споменат и славея и дори да го поставят по-горе от всичко. Поетите пък съчиняваха прекрасни стихове за крилатия певец, който живееше в гората, на брега на синьото море.

Книгите обикаляха света и някои от тях стигнаха до самия император. Той седеше на златния си престол, четеше, четеше и кимаше всяка минута с глава, защото му беше приятно да чете похвали за столицата, за палата и за градината си. „Но славеят е най-хубав от всичко!“ — пишеше в книгите.

— Как? — рече императорът. — Славеят ли? Та аз не го и познавам! Възможно ли е в моята държава, и то в собствената ми

градина, да живее такава чудна птица, а аз да не съм слушал нито веднъж досега за нея и да науча всичко туй от книгите?

И той извика при себе си своя пръв съветник. А съветникът беше толкова важен, че ако някой по-долен от него се осмеляваше да го заговори или да го запита за нещо, той отговаряше само: „Пф!“, което въобще нищо не значеше.

— Разправят, че ние сме имали тук някаква чудна птица, наречена славей — каза императорът. — Дори нещо повече: хората я смятат за най-бележитата рядкост в моята държава. Защо никой досега не ми е казал това?

— Аз дори не съм слушал за нея! — отвърна първият съветник.
— Тя не се е представяла нито веднъж в палата.

— Аз искам още тая вечер тя да дойде тук и да ми изпее нещо!
— заповяда императорът. — Цял свят знае какво имам, само аз не знам!

— Аз дори не съм слушал за такава птица! — повтори първият съветник. — Но ще се помъча да я намеря.

Ала где да я търси? Съветникът обиколи всички стълби, зали и коридори, но никой от тия, които срещуна, не беше слушал за славея. И съветникът се върна при императора и му каза, че всичко туй е навсякъв басня, измислена от съчинителите на книгите.

— Ваше величество! — каза той. — Не вярвайте това, което пишат в книгите! Всичко туй е измислица, черна магия!

— Но книгата, от която узнах за славея, ми е пратена от могъщия японски император и затова в нея не може да има лъжа. Аз искам да чуя славея. Той трябва да бъде тук още тая вечер! Аз ще му засвидетелствувам височайшето си благоволение. А ако той не дойде, тогава след вечерята всички придворни ще бъдат бити с пръчка по корема!

— Цинг-пе! — каза първият съветник и побягна отново по стълбите, по залите и коридорите. И заедно с него тичаха всички придворни, защото никой не искаше да бъде бит след вечеря. От всички страни се сипеха въпроси за чудната птица, която бе позната на цял свят, само не и на придворните.

Най-сетне те намериха едно малко бедно момиченце, което работеше в кухнята. То каза:

— Господи, как да не знаете славея? Та той пее тъй хубаво! Всяка вечер аз нося остатъците от императорската трапеза на моята

бедна болна майка, която живее на брега на морето. Когато се връщам назад, аз сядам да си почина в гората и тогава слушам песента на славея. И от очите ми капят сълзи, а на душата ми става тъй радостно, сякаш моята майка ме целува.

— Дете — каза първият съветник, — аз ще ти дам постоянна работа в кухнята и ще ти позволя да гледаш как яде императорът, ако ти ни заведеш при славея, който е поканен тая вечер в палата.

И те всички тръгнаха към гората, където пееше обикновено славеят. Половината от придворните се запътиха нататък. Вървяха, вървяха — изведнъж се чу мучене на крава.

— О — извикаха придворните господа, — най-сетне намерихме славея! Каква голяма сила се крие в това малко същество! Но ние сякаш и друг път сме слушали песента му.

— Не, това е мучене на крава! — рече малкото момиче. — Ние сме още далеч от онова място.

В блатото закрякаха жаби.

— Чудесно! — извика придворният свещеник. — Сега го чувам и аз. Също като звънчетата в храма.

— Не, това са жаби! — каза момичето. — Но сега, струва ми се, ще чуем скоро и славея. И в тоя миг славеят наистина запя.

— Ето, туй е славеят! — извика момичето. — Слушайте, слушайте! Ето го и него самия! И то посочи малката сива птичка, която седеше на най-горното клонче.

— Възможно ли е това? — каза първият съветник. — Никога не съм си го представял такъв. Каква пристрастна външност! Навярно той си е изменил цвета, след като е видял толкова много благородни господа.

— Славейче! — извика високо момичето. — Нашият всемилостив император желае да му попееш малко!

— С удоволствие! — отвърна слаят и запя така, че всички се прехласнаха в песента му.

— Също като стъклено звънче! — рече първият съветник. — Вижте само как трепти това мъничко гърло. Чудно как не сме го чули по-рано. Той ще има голям успех в палата.

— Да изпя ли още нещо на императора? — запита славеят, като помисли, че пред него се намира самият император.

— Многоуважаемо славейче! — каза първият съветник. — Аз имам честта да ви поканя тая вечер на придворния празник. Вие ще

имате случай да зарадвате негово императорско величество с вашето чудесно пеене.

— В гората се пее много по-добре! — отвърна славеят. — Но аз ще дойдас във вас, щом тъй желае императорът.

В палата всичко вече бе пригответо за празника. По порцелановите стени и по пода блещукаха отраженията на хиляди златни фенерчета. Най-прекрасни цветя, украсени със звънчета, обкичваха коридорите. От тичането на придворните и от духането на вятъра всички звънчета звъняха тъй силно, че не можеше да се чуе никакъв човешки глас.

В средата на голямата зала, където седеше императорът, бе поставена златна пръчка за славея. Виждаха се всички придворни. Малкото момиче от кухнята също получи пълномощие да стои до вратата, защото то бе назначено вече за истинска придворна готвачка. Всички бяха облечени в най-хубавите си дрехи и не снемаха очи от малката сива птичка, на която императорът кимна милостиво с глава.

И славеят запя тъй хубаво, че в очите на императора блеснаха сълзи. Те закапаха по бузите му и тогава славеят запя още по-хубаво. Неговата песен проникваше в сърцето. Императорът беше толкова доволен, че поискава да подари на славея златния си пантоф, за да го носи на шията. Но славеят поблагодари и отказа.

— Аз видях сълзи в очите на императора! — рече той. — За мен това е най-голямата награда! Сълзите на императора имат чудна сила. Аз съм достатъчно възнаграден.

И неговият сладък гласец се разля отново.

— Ето най-голямото вълшебство! — извикаха придворните дами наоколо и сложиха в устата си вода, за да клокочи в гърлото им, когато приказват. Те мислеха, че по този начин ще заприличат на славея. Дори съветниците на императора заявиха, че са доволни, а това значеше много нещо, тъй като на тях най-мъчно можеше да се угоди. С една дума, славеят пожъна голям успех.

Решено бе да го оставят в палата. Дадоха му клетка, позволиха му да излиза два пъти през деня и веднъж през нощта. Дадоха му и дванайсет слуги, които го съпровождаха навсякъде и държеха по една копринена панделчица, вързана за крачето му. Можеше ли да има по-голяма наслада от такава разходка!

Целият град заговори за чудната птица и ако на улицата се срещнеха двамина познати, единият веднага казваше „сла“, а другият добавяше „вей“, след което и двамата въздъхваха и се разбираха напълно помежду си. Еднайсет деца, които се родиха в това време, бяха кръстени с неговото име, макар че нито едно от тия деца нямаше хубав глас.

Веднъж на императора донесоха голям пакет с надпис: „Славей“.

— Ето още една нова книга за нашата чудна птица — рече императорът.

Но това не беше книга, а кутия, в която имаше един изкуствен славей, много приличен на истинския, само че цял обсипан с брилянти, рубини и сапфири. Щом го навиеха, той започваше да пее една от ония песни, които пееше истинският славей, и да повдига опашката си, блестяща от злато и сребро. На шията на птицата бе привързана лентичка с надпис: „Славеят на японския император не струва нищо пред славея на китайския император“.

— Чудесно! — извикаха всички и той, който бе донесъл изкуствената птица, получи незабавно титлата „императорски доставчик на славеи“.

— Сега нека попеят заедно! — заповядва императорът. — Това ще бъде славен дует! И двата славея запяха заедно. Но туй не беше много приятно, защото истинският славей пееше, както си знаеше, а изкуственият — както се въртеше пружината му.

— Той не е виновен за това — каза придворният капелмайстор.

— Той спазва много добре такта и пее точно по моята метода.

Тогава накараха изкуствената птица да пее сама. Тя имаше също такъв успех, както и истинската, и при това беше много по-красива наглед, защото бе обсипана със скъпоценни камъни като брошка.

Трийсет и три пъти изпя тя една и съща песен и все пак не се умори. Всички биха я слушали с удоволствие още веднъж, но императорът реши, че истинският славей трябва да попее. Но де отиде той? Никой не забеляза как славеят изхвръкна през отворения прозорец и отлетя в зелената гора.

— Що значи това? — каза императорът и всички придворни нарекоха славея неблагодарно същество.

— За щастие по-хубавата птица остана! — утешиха се те и изкуственият славей трябваше да изпее същата песен за трийсет и

четвърти път.

Но и сега никой не можа да научи песента наизуст, защото тя беше много трудна. Капелмайсторът пък хвалеше непрекъснато изкуствената птица и дори уверяваше, че тя превъзхожда истинската — не само с външността си и със скъпоценните си камъни, но и с вътрешните си качества.

— Защото, ваше императорско величество и всички вие, уважаеми господа, у истинския славей никога не можеш да знаеш от по-рано какво ще пее той, когато у изкуствения всичко е пресметнато и точно определено. Човек може да разбере неговото изкуство, да разгледа и да изучи пружината му — с една дума, да узнае цялото му вътрешно устройство.

— И аз мисля същото! — извика всеки от присъствуващите, а капелмайсторът получи позволение идния неделен ден да покаже птицата на народа.

— Нека народът я чуе! — каза императорът.

И народът я чу и беше толкова доволен, сякаш се бе упил с чай, както става в Китай. Всички казваха: „Ах!“, като вдигаха нагоре показалеца си и клатеха глави. Само бедните рибари, които бяха слушали истинския славей, говореха:

— Добре пее и песента му прилича на другата, но все пак нещо му липсва! Истинският славей бе обявен за изгонен из границите на държавата.

На изкуствения славей пък определиха място върху една копринена възглавница до самото легло на императора. Около възглавницата бяха наредени всички подаръци, които славеят бе получил. Сам той стана „пръв певец върху императорската нощна масичка от лявата страна“, защото императорът смяташе за най-важна онай страна, дето се намира сърцето, а сърцето дори на самия император се намираше отляво. Капелмайсторът написа за изкуствената птица двайсет и пет книги — учени, преучени и пълни с най-мъдри китайски слова. И всички придворни разправяха, че са прочели и разбрали тия книги, защото иначе щяха да минат за глупци и да бъдат бити с пръчка по корема.

Така измина цяла година. Императорът, придворните и всички останали китайци знаеха вече наизуст всяка нотка от песента на изкуствения славей и тъкмо затова тая песен се харесваше на всички

много повече от по-рано. Сега те сами можаха да я повтарят и туй им доставяше голямо удоволствие. Уличните деца пееха: „Ци-ци-ци! Ключу-ключу!“ Императорът пееше същото. Да, това беше много приятно.

Но една вечер, когато изкуствената птица пееше по-хубаво от всякога, а императорът лежеше в леглото си и слушаше, нещо в нея щракна, пружината изсъска и музиката спря. Императорът скочи веднага от леглото си и заповяда да извикат придворния лекар. Но какво можеше да направи лекарят? Повикаха часовникар и след дълги разговори и прегледи той сполучи да поправи птицата, като предупреди, че с нея трябва да се отнасят много грижливо, защото зъбците на колелцата ѝ се били изтъркали. При това часовникарят не се наемаше да постави нови колелца, та по тоя начин да възвърне предишния глас на птицата. Туй беше истинска беда! Сега само веднъж в годината позволяваха на изкуствения славей да пее, и то съвсем за малко. Но придворният капелмайстор произнесе реч, пълна с мъдри слова, и в тая реч доказа, че птицата си е все същата. И всички повярваха, че туй е самата истина.

Изминаха още пет години и ето, голямо нещастие сполетя страната: всички китайци обичаха много своя император, а той лежеше, както се казва, на смъртно легло. Беше вече избран нов император, но народът се тълпеше на улицата и питаше първия съветник за здравето на стария си господар.

— Пф! — отговоряше първият съветник и клатеше глава.

Бледен и студен лежеше императорът в своето голямо великолепно легло. Придворните го смятаха вече за мъртъв и всеки бързаше да се поклони на новия император. Слугите тичаха да разправят новини, а слугините се събираха на разговор при чашка чай. По всички зали и коридори постлаха килими, за да не се чуват никакви стъпки, и в палата настана мъртва тишина.

Но императорът още не беше умрял. Бледен и неподвижен лежеше той във великолепното си легло под кадифения балдахин със златни ресни. Месецът надничаше през отворения прозорец и осветяваше владетеля и изкуствения славей.

Бедният император едва дишаше. На гърдите си той чувствуващ страшна тежина. Той разтвори очи и видя, че върху него седи самата смърт. Тя си беше сложила златната корона на императора, в едната си ръка държеше неговия златен меч, в другата — великолепно знаме. А

наоколо, из гънките на тежкия кадифен балдахин, надничаха някакви странни глави: едни — грозни и зли, други — прекрасни и кротки. Това бяха добрите и лошите дела на императора. Докато смъртта седеше на гърдите му, те го гледаха.

— Помниш ли това? — шепнеха главите една след друга. — Помниш ли това? — и те му разказваха толкова много неща, че челото му се обля в студена пот.

— Никога не съм знаел това! — мълвеше императорът. — Нека ударят големия китайски барабан! Музика! Музика! — крещеше той. — Не искам да слушам техните думи!

Но те продължаваха да говорят и смъртта клатеше глава като китаец при всяка тяхна дума.

— Музика! Музика! — викаше императорът. — Мило, златно славейче, моля ти се, попей ми сега! Аз ти подарих злато и скъпоценни камъни, окачих ти на шията моя златен пантоф, хайде, попей ми малко.

Но птицата мълчеше, защото не беше курдисана, а иначе тя не можеше да пее. Смъртта продължаваше да гледа императора с големите си очни кухини и наоколо беше тихо, страшно тихо!

Изведнъж зад прозореца се разнесе чудна песен. Това беше истинският жив славей, който бе чул за болестта на императора и бе дошъл да го утеши и ободри с песента си. Той пееше и призраците ставаха все по-бледни и по-бледни, кръвта заблика буйно в увехналото тяло на императора и дори самата смърт се вслуша в песента на славея и рече: „Продължавай, славейче, продължавай!“

— Добре, но ще ми дадеш ли ти златния меч? Ще ми дадеш ли великолепното знаме и императорската корона? — запита славеят.

И смъртта му даваше за всяка песен по едно от тия съкровища. И славеят продължаваше да пее за тихото гробище, дето цъфтят бели рози, дето люлякът ухае и прясната трева се оросява от сълзите на живите. Тогава на смъртта домъчня за нейната градина и тя отлетя през прозореца като студен бял облак.

— Благодаря ти, благодаря ти, мило славейче! — каза императорът. — Аз те познах! Аз те изгоних от моята държава, но въпреки туй ти пропъди от леглото ми злите призраци, пропъди и самата смърт. С какво мога да те възнаградя?

— Ти вече ме награди! — отвърна славеят. — Аз просълзих за пръв път очите ти, когато пях пред теб; това не ще забравя никога!

Сълзите са най-скъпата награда за сърцето на певеца. Но сега заспи и се събуди здрав и бодър. Аз ще ти пея...

И той запя отново, а императорът се унесе в сладък сън.

Слънцето грееше в прозореца, когато той се събуди здрав и възроден. Никой от слугите не беше дошъл при него, защото всички го мислеха за умрял. Само славеят седеше на прозореца и пееше.

— Ти трябва да останеш завинаги при мен — каза императорът.

— Ще пееш, когато си искаш, а изкуствената птица аз ще разчуля на хиляди късчета.

— Недей! — рече славеят. — Тя ти служеше според силите си. Задръж я при себе си, както по-рано. Аз не мога да живея в палата. Позволи ми да идвам при теб, когато пожелая. Тогава аз ще седя вечер на твоя прозорец и ще ти пея. Моята песен ще те весели и ще те кара да се замисляш. Аз ще ти пея за щастливите и за нещастните хора, ще ти пея за доброто и злото, което те окръжава и остава скрито за теб. Малката пойна птичка лети навсякъде: и при бедния рибар, и при селянина, и при всички, които живеят далеч от теб и от твоя палат. Аз те обичам повече заради сърцето ти, отколкото заради короната ти. Аз ще ти идвам на гости и ще ти пея. Но обещай ми само едно...

— Всичко! — извика императорът, като се изправи в императорската си дреха, която бе успял да облече, и притисна до сърцето си златния меч.

— За едно те моля: не казвай никому, че имаш малка птичка, която ти разправя всичко. Тъй ще бъде най-добре.

И славеят отлетя.

Тогава слугите влязоха да видят мъртвия император и сами примряха от уплаха.

А императорът им каза:

— Добро утро!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.